

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشاوره و روان درمانی خانواده با رویکرد فرهنگ ایرانی

تألیف:

سید مهدی حسینی «بیرجندی»
عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی
و عضو انجمن بین المللی مشاوره

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۲

حسینی، مهدی، ۱۳۱۳ -
مشاوره و روان‌درمانی خانواده با رویکرد فرهنگ ایرانی / مولف مهدی
حسینی.
تهران: آوای نور، ۱۳۹۰
ص. ۳۲۸
شاپک: ۴۸-۹-۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
روان‌درمانی خانواده - - ایران
روان‌درمانی خانواده - - روش‌شناسی
RC۴۸۸ / ۵/ ح۵۴م۵ / ۱۳۹۰
۶۱۶/۸۹۱۵۶
شماره کتابخانه ملی:
۲۴۳۱۲۱۷

مشاوره و روان‌درمانی خانواده (با رویکرد فرهنگ ایرانی)

تألیف: سید مهدی حسینی

نشر: انتشارات آوای نور

چاپ دوم - ۱۳۹۲

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

صحافی: نشاط

شاپک: ۴۸-۹-۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید و حید نظری - پلاک ۹۹

تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۷۳۵۵ / شماره: ۶۶۴۸۰۸۸۲ / همراه: ۰۹۱۲۱۰۸۳۷۳۱

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

قیمت ۱۸۰۰۰ تومان

«فهرست کتاب»

پیشگفتار	۱۷
فصل اول: نظریه های تخصصی خانواده درمانی	۱۹
نظریه عمومی سیستمها	۲۱
سیبرنتیک	۲۱
خانواده درمانی روان پویائی	۲۲
خانواده درمانی میان نسلی بوئن	۲۲
نظریه تجربه نگر _ انسان گرا	۲۳
ویر جینیا ساتیر	۲۳
خانواده درمانی ساختاری	۲۵
نظریه ارتباطی (پیام رسانی)	۲۵
خانواده درمانی استراتژیک	۲۷
جی هی لی	۲۷
رویکرد راهبردی	۲۸
خانواده درمانی سیستمی میلان	۲۸
خانواده درمانی شناختی و شناختی رفتاری	۳۰
نظریه های پست مدرن	۳۲
درمان راه حل نگر و راه حل مدار	۳۳
رویکرد نظامهای زبانی	۳۳
مشاوره و درمان فمینیستی	۳۳
روایت درمانی	۳۴

- ۳۴ مشخصات روایت درمانی
- ۳۵ مؤلفه های روایت درمانی
- ۳۵ مثال در مورد پذیرش رویکرد ساخت گرا در معنا

فصل دوم: مشاوره خانواده در رویکرد فرهنگ ایرانی

- ۴۰ ۱- روابط در فرهنگ ایرانی
- ۴۰ ۲- برگزاری آئین ها و مراسم در خانواده های ایرانی
- ۴۱ ۳- مشورت با بزرگان خانواده و افراد مرجع
- ۴۱ ۴- فرهنگ ایرانی از نظر بوئن
- ۴۲ ۵- فرهنگ ایرانی در نظریه میلان
- ۴۳ ۶- فرهنگ ایرانی در رویکرد تجربه نگر انسان گرا
- ۴۴ ۷- فرهنگ ایرانی در نظریه رفتاری و شناختی رفتاری
- ۴۷ ۸- فرهنگ ایرانی در رویکرد راهبردی
- ۴۷ ۹- قدرت و مهار در خانواده های ایرانی
- ۴۸ ۱۰- توجه به سلسله مراتب در خانواده های ایرانی
- ۴۹ ۱۱- فرهنگ ایرانی در نظریه ساختاری
- ۵۰ ۱۲- تغییرات ساختاری در فرهنگ ایرانی
- ۵۱ ۱۳- فرهنگ ایرانی در رویکرد مبتنی بر نظامهای زبانی مشترک
- ۵۱ ۱۴- درمان اشتراکی در خانواده های ایرانی

فصل سوم: ضرورت مشورت در اعضای خانواده

- ۵۶ ۱- مشورت زوجین:
- ۵۶ ۲. مشورت مادر با دختر:
- ۵۷ ۳. مشورت پدر با پسر:
- ۵۸ ۴. مشورت کلیه اعضای خانواده:

فصل چهارم: عوامل و فنون استحکام خانواده (۱)

- ۶۲ ۱- نحوه صدا زدن

- ۲- سلام کردن ۶۲
- ۳- استقبال و بدرقه کردن ۶۳
- ۴- خداحافظی ۶۴
- ۵- نحوه ارتباط کلامی ۶۴
- ۶- نحوه ارتباط های غیر کلامی ۶۵
- ۷- انتخاب غذا ۶۶
- ۸- همراهی در سفر ۶۶
- ۹- شوخی و مزاح ۶۷
- ۱۰- استفاده از کلمه «ما» بجای «من» و «تو» ۶۷
- ۱۱- آراستگی زن و شوهر ۶۸
- ۱۲- تشکر و هدیه دادن ۶۸
- ۱۳- اختصاص وقت خاص برای خانواده ۶۹
- ۱۴- توجه و تحسین ۷۰
- ۱۵- تقسیم کار در خانه ۷۰

فصل پنجم: عوامل و فنون استحکام خانواده (۲) ۷۱

- ۱- عفت و پاکدامنی ۷۴
- ۲- احترام متقابل ۷۴
- ۳- ارضای متقابل جنسی ۷۴
- ۴- حفظ استقلال و جلوگیری از دخالت‌های دیگران ۷۵
- ۵- نوازش و مواظبت ۷۶
- ۶- صبر و بردباری ۷۶
- ۷- تحمل متقابل ۷۷
- ۸- مدارا در روابط زناشویی ۷۷
- ۹- محسنات اخلاقی ۷۷
- ۱۰- قبول زن به عنوان جنس دارای حقوق برابر ۷۹
- ۱۱- سهم کردن زن در مال و ثروت خانه ۸۰

- ۱۲- همفکری در تصمیم گیریها ۸۱
- ۱۳- قدرشناسی ۸۱
- ۱۴- احساس مسئولیت نسبت به همسر ۸۲
- ۱۵- محبت و مهربانی ۸۲
- توصیه هایی در توأم زندگی زناشوئی ۸۳

فصل ششم: کاربرد عوامل استحکام خانواده بر اساس نظریه ها و ۸۹

- کاربرد عوامل استحکام خانواده در نظریه بوئن ۹۱
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در نظریه تجربه نگر انسان گرا ۹۱
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در نظریه ساتیر ۹۳
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در نظریه خانواده درمانی ۹۴
- کاربرد عوامل تحکیم خانواده در رویکرد ساختاری ۹۶
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در نظریه ارتباطی (پیام رسانی) ۹۹
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در رویکرد راهبردی ۱۰۰
- تکالیف تناقضی از عوامل تحکیم خانواده: ۱۰۱
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در رویکرد میلان ۱۰۲
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در رویکردهای پست مدرن ۱۰۳
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در رویکردهای راه حل نگر و راه حل مدار ۱۰۳
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در رویکرد نظامهای زبانی ۱۰۴

-
- کاربرد عوامل استحکام خانواده در مشاوره و درمان فمینیستی ۱۰۵

فصل هفتم: علل ناسازگاریها و مشکلات خانواده ها ۱۰۷

- نقش پیشگیری در ناسازگاریها ۱۱۰

فصل هشتم: عوامل محل صفا و صمیمیت در خانواده ۱۱۳

- ۱- سوء ظن ۱۱۶

- ۲- توقعات بیجا ۱۱۷
- ۳- خودنمایی و چشم چرانی ۱۱۸
- ۴- بد اخلاقی و عصبانیت ۱۱۹
- ۵- خست ۱۱۹
- ۶- تجمل گرایی ۱۲۰
- ۷- عدم رعایت حقوق مالی زن و مرد ۱۲۰
- ۸- لجاجت ۱۲۱
- ۹- معاشرتهای ناباب خانوادگی ۱۲۲
- ۱۰- نیش ها و زخم زبان ها ۱۲۲
- ۱۱- عدم درک و تفاهم ۱۲۳
- ۱۲- خودپسندی ۱۲۳
- ۱۳- سلطه جوئی ۱۲۴
- ۱۴-تحقیر کردن ۱۲۴
- ۱۵- تجسس در احوال ۱۲۴
- ۱۶- به رخ کشیدن ۱۲۵
- ۱۷- افشای خطاها و عیوب همسر ۱۲۵
- ۱۸- کینه ورزی و روحیه تلافی جوئی ۱۲۶
- ۱۹- دروغ ، دو روئی و پنهان کاری ۱۲۶
- ۲۰- پرخاشگری و خشونت ۱۲۶
- ۲۱- خط و نشان کشیدن ۱۲۷
- ۲۲- مقایسه کردن ۱۲۷
- ۲۳- غیرت ورزی بیجا ۱۲۸

فصل نهم: عوامل مشکل زا در خانواده..... ۱۲۹

- ۱-وجود فرزند معلول و عقب افتاده در خانواده ۱۳۱

- ۲- مشکلات خانواده در رابطه با تحصیل فرزندان ۱۳۲
- ۳- مشکلات خانواده در رابطه با ناسازگاری و ۱۳۳
- ۴- مشکلات خانواده در رابطه با ازدواج و اشتغال فرزندان ۱۳۴
- ۵- مشکلات خانواده ها در رابطه با حوادث ۱۳۶
- مشاوره در رابطه با حوادث در خانواده ۱۳۶

فصل دهم: عوامل اختلاف در خانواده (۱) ۱۳۹

- ۱- اختلاف زناشویی به علت تبعیض ۱۴۱
- ۲- اختلافات زناشویی به علت وابستگی ۱۴۳
- ۳- اختلافات زناشویی در رابطه با عوامل ذوقی و ۱۴۴
- مشاوره در رابطه با عوامل ذوقی و اوقات فراغت ۱۴۶
- ۴- اختلافات زناشویی در رابطه با خصوصیات بدنی ۱۴۷
- مشاوره با خانواده هایی که در رابطه با خصوصیات ۱۴۸
- ۵- اختلافات زناشویی ناشی از امور مالی ۱۵۰
- مشاوره در رابطه با مشکلات مالی در زندگی زناشویی ۱۵۱
- ۶- اختلافات زناشویی در رابطه با شغل و اشتغال ۱۵۲
- مشاوره در رابطه با شغل و اشتغال در زناشویی ۱۵۴
- ۷- اختلاف در رابطه با کار در خانه ۱۵۶
- ۸- اختلافات زناشویی در رابطه با عوامل اخلاقی و روانی ۱۵۷
- مشاوره در مورد مسائل اخلاقی و روانی ۱۵۸
- ۹- اختلافات زناشویی به علت دخالت ۱۵۹
- ۱۰- اختلافات زناشویی در رابطه با خویشاوندان ۱۶۰
- مواردی از مشکلات مرتبط با مادرشوهر ۱۶۱
- حساسیت عروس در مورد مادرشوهر ۱۶۲
- ازدواجی که با جشنی با شکوه شروع و با یک سیلی در ۱۶۳
- نمونه ناسازگاری خواهر شوهر و عروس ۱۶۴
- پدرشوهری که تا پایان عمر به عروسش معرفی نشد ۱۶۵

- نمونه ای از مشکل مرتبط بامادرزن ۱۶۶
- مشاوره در رابطه با مشکلات ناشی از اقوام و بستگان ۱۶۷
- الف: مشاوره در مورد مشکلات ناشی از مادرشوهر ۱۶۷
- ب: مشاوره در رابطه با مشکلات ناشی از سایر خویشاوندان شوهر ۱۷۱
- ج: مشاوره در رابطه با مشکلات ناشی از خویشاوندان زن ۱۷۳
- استفاده از درمانهای تناقضی و راه حل مدار در مورد ۱۷۴

فصل یازدهم: عوامل اختلاف در خانواده (۲) ۱۷۷

- ۱- ناهماهنگی در عوامل فرهنگی و عفاف ۱۷۹
- مشاوره در رابطه با مشکلات مربوط به عفاف ۱۸۵
- مشاوره با خانواده هایی که مشکل فرهنگی دارند ۱۸۶
- ۲- ناهماهنگی در رابطه با سن ۱۸۹
- مشاوره در مورد ازدواج های با تفاوت سنی نامتناسب ۱۹۰
- ۳- ناهماهنگی در امور جنسی ۱۹۱
- مشاوره در اختلافات ناشی از امور جنسی ۱۹۱
- ۴- ناهماهنگی در سطح تحصیل ۱۹۲
- مشاوره در موارد اختلاف سطح تحصیل در زندگی زناشویی ۱۹۳
- ۵- ناهماهنگی در تربیت فرزندان ۱۹۴
- ۶- اختلاف در سلیقه ۱۹۵
- ۷- اختلاف در خواسته ها ۱۹۶

فصل دوازدهم: فنون درمانی بر اساس نظریه های خانواده درمانی ۱۹۷

- کاربرد عوامل مخل صفا و صمیمیت و ۱۹۹
- نقش نظریه تجربه نگر انسان گرا در رابطه با عوامل مخل صفا و صمیمیت، ۲۰۰
- کاربرد رویکرد ساختاری در رابطه با عوامل مخل صفا و صمیمیت، اختلاف و ... ۲۰۲
- کاربرد نظریه ارتباطی در مورد عوامل مخل صفا و صمیمیت، اختلاف و ۲۰۹
- خانواده درمانی استراتژیک در رابطه با عوامل مخل صفا و صمیمیت، ۲۱۱

- ۱- درمان تناقضی ۲۱۱
- ۲- درمان با شیوه محک تجربه ۲۱۳
- ۳- چارچوب بندی مجدد ۲۱۴
- ۴- توصیه درمان پایان ناپذیر ۲۱۴
- ۵- فرا فکنی ۲۱۵
- ۶- تعدد راه حل ۲۱۵
- فنون درمان استراتژیک در رابطه با عوامل مخل صفا و صمیمیت و ۲۱۵
- کاربرد نظریه جی هی لی و کلومادانس در رابطه با عوامل مخل ۲۱۷
- درمان عوامل مخل صفا و صمیمیت و اختلافات با رویکرد راهبردی ۲۱۸
- نمونه هائی از تکالیف صریح: ۲۱۹
- نمونه هائی از تکالیف تناقضی: ۲۱۹
- درمان عوامل ناهماهنگی، عوامل مخل صفا و صمیمیت و ۲۲۱
- درمان با فرضیه سازی و پرسش های حلقوی در رویکرد میلان ۲۲۲
- نقش قوانین در تغییر سیستم خانواده در رویکرد میلان ۲۲۳
- درمان عوامل مخل صفا و صمیمیت با استفاده از نظریه شناخت درمانی ۲۲۴
- کاربرد عوامل مخل صفا و صمیمیت و ... در خانواده درمانی رفتاری و ۲۲۵
- فنون درمانی راه حل مدار در رابطه با عوامل مخل صفا و صمیمیت ۲۲۸
- رویکرد نظامهای زبانی در رابطه با عوامل اختلاف و مخل صفا و ۲۳۰
- مشاوره و درمان فمینیستی در رابطه با عوامل مخل صفا و صمیمیت و ۲۳۰

فصل سیزدهم: روشها و فنون درمان در فرهنگ ایرانی ۲۳۳

- ۱-گذشت ۲۳۶
- ۲- گفتگو ۲۳۶
- ۳- اغماض و بخشش ۲۳۷
- ۴- صلح و سازش ۲۳۸
- ۵- انعطاف و مدارا ۲۳۹
- ۶- صبر و حوصله ۲۳۹

- ۲۴۰ ۷- درد دل کردن و درد دل شنیدن
- ۲۴۱ ۸- وساطت
- ۲۴۲ ۹- پرهیز از اعمال خشم
- ۲۴۲ ۱۰- ابراز ناراحتی ها و نگرانی ها
- ۲۴۳ ۱۱- دادن پند و اندرز
- ۲۴۴ ۱۲- پناه بردن به خدا
- ۲۴۴ مشاوره با کاربرد روشهای درمانی در فرهنگ ایرانی

فصل چهاردهم: کاربرد روشهای درمانی با رویکرد فرهنگ ایرانی ۲۴۹

- ۲۵۱ ۱- گذشت در نظریه ساختاری
- ۲۵۱ ۲- گفتگو در رویکرد نظامهای زبانی
- ۲۵۱ ۳- اغماض و بخشش در فنون درمانی راه حل مدار
- ۲۵۲ ۴- صلح و سازش در نظریه ساختاری
- ۲۵۲ ۵- انعطاف و مدارا در رویکرد استراتژیک
- ۲۵۲ ۶- پرهیز از اعمال خشم در رویکرد رفتاری و شناختی رفتاری
- ۲۵۳ ۷- ابراز ناراحتی ها و نگرانی ها در رویکرد روان پویایی و ...
- ۲۵۳ ۸- درد دل کردن و درد دل شنیدن در رویکرد ...
- ۲۵۳ ۹- صبر و حوصله در رویکرد استراتژیک
- ۲۵۴ ۱۰- وساطت در رویکرد ساختاری
- ۲۵۴ ۱۱- پند و اندرز در رویکرد تجربه نگر انسان گرا
- ۲۵۵ ۱۲- پناه بردن به خدا

فصل پانزدهم: نکاح موقت (صیغه یا متعه) و تعدد زوجات ۲۵۷

- ۲۶۰ نقش متعه در رفع تجرد
- ۲۶۱ اجرای طرح متعه
- ۲۶۱ الف- فرهنگ سازی

۲۶۵	ب. ثبت عقد قرارداد در محاضر رسمی
۲۶۵	ج- فعال کردن مراکز مشاوره خانواده
۲۶۶	فوائد متعه
۲۶۷	مشاوره با مراجعان متعه
۲۶۸	تعدد زوجات
۲۷۰	مشاوره ازدواج در مورد تعدد زوجات
۲۷۱	خانواده دو یا چند زنه
۲۷۳	مشاوره در مورد خانواده دو یا چند زنه
۲۷۴	فنون سازگاری در خانواده های چند زنه

فصل شانزدهم: کاربردهای نظریه های خانواده در ازدواج موقت و ازدواج مجدد... ۲۷۷

۲۷۹	هدفهای ازدواج موقت
۲۸۰	همسرگزینی در ازدواج موقت
۲۸۰	نظریه های آشنائی
۲۸۱	ازدواج موقت فرصتی برای درک و تفاهم
۲۸۲	زوج درمانی در ازدواج موقت
۲۸۳	کاربرد رویکردهای زوج درمانی در ازدواج موقت
۲۸۳	کاربرد رویکردهای خانواده درمانی در ازدواج مجدد
۲۸۴	رویکرد ساختاری در ازدواج موقت
۲۸۴	رویکرد تجربه نگر در ازدواج موقت
۲۸۵	رویکرد بوئن در ازدواج موقت

فصل هفدهم: مشاوره طلاق... ۲۸۷

۲۸۹	عواقب طلاق
۲۸۹	الف- عواقب طلاق در مورد مزدوجین بدون فرزند
۲۹۰	ب- عواقب طلاق در مورد خانواده های دارای فرزند

۲۹۱ فرایند طلاق
۲۹۲ تبعات و پیامدهای طلاق
۲۹۳ علل طلاق ..
۲۹۴ ویژگیهای مشاوره طلاق
۲۹۴ ۱- فروپاشی خانواده:
۲۹۵ ۲- تصمیم گیری:
۲۹۵ ۳- ارجاعی بودن:
۲۹۵ ۴- تراکم اختلافات:
۲۹۶ میانجیگری و درمان طلاق
۲۹۶ نقش مشاور در طلاق و جدائی
۲۹۷ ۱- تصمیم برای طلاق
۲۹۷ ۲- برنامه ریزی برای طلاق
۲۹۸ ۳- مرحله جدائی و انجام طلاق
۲۹۸ ۴- دوره بعد از طلاق
۲۹۹ انواع طلاق
۲۹۹ طلاق رجعی و تفاوت آن با طلاق مبارات و خلع
۲۹۹ اهمیت مشاوره در طلاق رجعی
۳۰۰ طلاق از نظر اسلام

فصل هجدهم: چند فرهنگی در خانواده های ایرانی

۳۰۳ ۱- ویژگیهای خانواده های با فرهنگ غربی
۳۰۴ ۲- خانواده های سنتی
۳۰۴ ۳- خانواده های دو فرهنگی
۳۰۵ ۴- فرهنگ قبیله ای
۳۰۵ ۵- فرهنگ مهاجر
۳۰۶ اصول جامعه چند فرهنگی
۳۰۷ اصول مشاوره چند فرهنگی

کاربرد نظریه های درمان چند فرهنگی در رویکر فرهنگ ایرانی ۳۰۹

فصل نوزدهم: دیدگاه اسلامی در مورد حل مسائل خانواده ۳۱۱

هدف ازدواج و اخلاق اسلامی در خانواده ۳۱۳

مشورت و مشاوره در اسلام ۳۱۶

مشاوره خانواده در رابطه با ایمان دینی و مذهبی ۳۱۷

فهرست منابع و کتابشناسی به زبان فارسی ۳۱۹

منابع و کتابشناسی به زبان فرانسه ۳۲۳

سوابق علمی و پژوهشی مؤلف ۳۲۷

پیشگفتار

بررسی متون اسلامی و فرهنگ ملی در رابطه با امور مختلف بخصوص علوم انسانی و اجتماعی و تحقیق و بررسی در این زمینه می تواند منجر به نظریات و رویکردهائی گردد که نتیجه اش توسعه و بهبود وضعیت زندگی اجتماعی است. یکی از مواردی که فرهنگ ملی و اسلامی از منابع غنی برخوردار است مسأله خانواده است. متخصصان خانواده در غرب با تحقیق و پژوهش نظریاتی ارائه داده اند که دانستن آنها لازم هست ولی برای استفاده از نتایج آنها در جامعه ایرانی، کافی نیست. متخصصان خانواده در ایران باید با استفاده از منابع اسلامی و مطالعه در فرهنگ ملی تلاش و کوشش را تا جایی ادامه دهند که منجر به نظریات و رویکردهائی گردد که علاوه بر کاربرد آنها در کشور به غنی کردن تحقیقات بین المللی نیز منجر گردد.

در کتاب حاضر گام اول در این راه برداشته شده و مطالب مطروحه ضمن توجه به نظریه های تخصصی خانواده درمانی، برگرفته از متون اسلامی و فرهنگ رایج ملی است. ادامه این راه که سر دراز دارد، مستلزم همت و تلاش همه متخصصان خانواده در ایران است تا بابتی در ارائه نظریات مشاوره در فرهنگ ایرانی گشوده شود.

نظریه پردازی در مسائل خانواده بر اساس فرهنگ ملی از برنامه هائی است که باید مورد توجه خاص قرار گیرد. در کشور ما به مهمترین نهاد جامعه یعنی خانواده بهای لازم داده نشده ^{۱۸} مشاوره و روان درمانی خانواده با رویکرد فرهنگ ایرانی و موضوعی است که باید با سرمایه گذاری بدان عنایت شود.

از آنجا که مهمترین دغدغه جوانان، ازدواج و مهمترین مشکل اجتماعی مسائل خانواده است، پیشنهاد می شود: «وزارت ورزش و جوانان» توجه خاص خود را معطوف به مسائل خانواده و ازدواج نماید، گروههای کاری و پژوهشی تشکیل گردد و منابع و متون ملی و اسلامی در مسائل خانواده بررسی و طرحهای تحقیقاتی تهیه و اجرا شود و کار تا جایی ادامه یابد که نتایج حاصله منتهی به نظریات و اصول کاربردی و قابل ارائه در محافل علمی و جهانی

گردد. در اینصورت وضعیت ازدواج و شرایط بسوز و بساز در خانواده ایرانی دگرگون خواهد شد.

انتظار دارد نظریه های خانواده درمانی بومی و ملی به استناد طرحهای پژوهشی بجائی برسد که فصول نوینی را در خانواده درمانی بگشاید. از جناب آقای سید علی محمد میرحسینی مدیر فرزانه و گرامی انتشارات آوای نور که در چاپ و توزیع کتاب حاضر زحماتی را متقبل شده اند تشکر و قدردانی می نماید.

سید مهدی حسینی «بیرجندی»

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی